

De klokkenist J. Vincent, schrijver van dit artikel, aan de speeltafel van het Koninklijk Paleis te Amsterdam. Ook het voetklavier is hier duidelijk te zien.

Daarnaast is nog een voetklavier aanwezig, voor de zwaardere klokken.

In zijn „Beschrijving van Amsterdam” (1694) merkt Commelin op:

„Staat ook te letten, dat deze klokken lieffelyker en suyderder klinken, als men een weynig daar af is, dan dicht daar onder; de reden is deze, dat men de klank der klokken niet stoppen kan, want een klok, van zijn hamer of klepel geslagen, klinkt en behoudt nog een tijd lang in zijn eygen toon, door zijn dreun of naklank; als daar dan kort op volgt den klank van een andere klok, dat een secunde of tweede toon van de eerste discordeerende is, zoo klinkt den dreun of naklank van d'eerste in de klank van deze volgende, dat alsdan zoo valschen geluyd maakt, dat er liefhebbers en kenners der zang en Speelkonst (als zij op den Tooren, dicht onder de klokken staan) pijn in 't hoofd krijgen. Doch gelijk gezeyd is, de lucht en winden breekt dit valsch gedreun zoodanig, dat men op de straten en in de huizen deze onzuyverheid niet, maar alleenig de accordeerende voorklanken is hoorende”.

Natuurlijk is sedert Commelin een en ander in de carillons hervormd, maar toch is zijn beschrijving, waarvan we hier een heel klein citaat gaven, in hoofdzaak nog merkwaardig juist. In principe zijn de klokkenspellen van heden nog volkomen gelijk aan die uit den tijd, waarin de Hemony's hun kunstig vak uitoefenden.

Hoe spreken de dieren?

door P. H. Muller

William J. Long: „Hoe de dieren spreken”.
Uitgave van W. L. en J. Brusse, Rotterdam.

Als we in den beroemden „Reinaert” lezen, dat het hondje Cortois in zwierig Fransch den koning der dieren aanspreekt en dat Grimbert de das „stont in dese tale” op 't oogenblik, dat Cantecler de haan met zijn verwanten „van berghe te dale” kwam en in de verte verscheen, dan komt het ons nooit in den zin, ook maar een oogenblik aan te nemen, dat de dieren in dit grootsche epos inderdaad de beschikking zouden hebben gehad over een stem, waarmede zij hun gevoelens, gedachten en meeningen duidelijk konden maken aan hun vrienden of vijanden. Maar wèl is mogelijk, gedurende de lectuur van dit of een ander dierenverhaal, aan dezen of dien lezer de vraag ingevallen: Kunnen dieren zich aan elkaar verstaanbaar maken of niet?

Dit is een heel belangrijke vraag en de belangstellende natuurvriend, die haar zich gesteld ziet, beëindigd zijn gepeins over dit raadsel eindelijk maar met een schouderophalen.

Zullen we er ooit achter komen? Nu ja, in

den roman van „Karel ende Elegast” wordt verhaald, hoe de „roover”, die den koning vergezelde, een paar blaadjes in den mond neemt, die hem in de gelegenheid stellen, de taal der hanen in de omgeving van Eggeric's kasteel te verstaan, maar dat is natuurlijk pure legende, aardig toegepast volksgeloof, oeroud misschien al, doch niet wáár.

Evenwel, de oude ridderroman-schrijver had voor zichzelf vastgesteld — wellicht zonder dat het tot hem doordrong — dat dieren „een eigen taal” hebben en dat ze elkaar verstaan kunnen en dit principe, dit punt van uitgang is boven allen twijfel juist.

Het boek van William Long, welks titel boven dit opstel staat, heeft eveneens deze overtuiging van een afzonderlijke dieren-taal tot uitgangspunt. Laten we wat hij daarover in het midden brengt eens van nabij bezien.

William J. Long, de Amerikaanse dierenkenner en dierenvriend, is in ons land, dank zij de vertalingen van Cilia Stoffel, even bekend als Heimans en Thijssse het waren in de jaren, toen ze telkens samen een nieuw boek deden

verschijnen. Men kent de bijna vierkante boeken wel, die de firma Brusse, nu reeds zestien in getal, heeft doen vertalen en voorzien van Charles Copeland's illustraties, welke zoo uitmuntend passen bij den tekst, omdat ze van eenzelfde geest bezielde zijn als de verhalen.

Long is een fijn verteller, die een vlotten, prettigen stijl tot zijn beschikking heeft, welke zijn goede werking niet vertroebeld ziet door opzettelijke mooi-doenerij.

Deze Amerikaan is iemand, die de natuur liefheeft om haarzelf en zonder egoïstische bedoelingen met haar meeleeft, zóó, dat die liefde en dat innige, overgegeven meeleven elk vertelstel uit zijn boeken een glans bijzet van begripen, welke den lezer onweersstaanbaar aantrekt en geboeid houdt. Liefde voor het dier, omdat het een individu is, die trek kenmerkt Long's werk. Hem is het dier niet allereerst of voornamelijk een „ding", dat vleesch en huid levert; zijn grootste genoegen beleeft de schrijver, als hij „zonder geweer op jacht"¹⁾ gaat. Op jacht, ja, maar om geen enkel dier eenig leed te doen, nog veel minder om het van het kostelijk leven te berooven! De wijze, waarop de Amerikaan spreekt over de voor hem toch minder prettige eigenschappen van de roofdieren uit zijn bosschen, is kenmerkend voor hem en voor zijn houding. Hij ziet in een beer b.v. nooit het verscheurende monster met klauwen en tanden, maar den kameraad, die juist déze wapenen en verweermiddelen bezit, welke hij noodig heeft gedurende zijn leven en welke bij zijn natuurlijke geaardheid passen.

Wie één van Long's boeken las, wil ook andere leeren kennen. Die begeerte wordt niet slechts veroorzaakt door den prettigen verteltrant van den schrijver, maar door het feit, dat hij zijn lezers inwijdt in de kennis van den aard van „het boschvolkje"²⁾ en hen brengt tot begripend liefhebben.

In het boek, tot de kennismaking waarmee wij hier willen opwekken, heeft Long zich gesteld voor de vraag: „Hoe spreken de dieren?" Hij heeft zijn jarenlange ervaring aan het woord gelaten en roept er die herinneringen uit op, welke de vraag belichten en mogelijk zelfs kunnen beantwoorden.

Allereerst wijst hij er op, dat twee honden somtijds een moment met de neuzen vlak tegen elkaar staan en vervolgens samen op pad gaan of wel elkander in den steek laten. Men moet dit doen beschouwen als een „spreken", zegt Long, want om elkaar te beruiken hebben de beide dieren niet noodig, op die wijze en zoo dicht bij elkander te komen. Natuurlijk geeft hij dan tegelijkertijd een paar verhalen uit zijn ervaring, waarmede hij die meening toelicht en

aannemelijk maakt. Maar dan is het ook onafwijsbaar: honden en andere dieren vermogen elkaar iets mede te deelen, enkel door een oogenblik de neuzen bijeen te steken.

We staan hier voor een raadsel, dat we schier elken dag op straat zonder eenige aandacht voorbijgaan en waarvoor Long ons plotseling plaatst, als 't ware om onze opmerkzaamheid te prikkelen voor zijn vraag, zoo die belangstelling nog sluimerde. En na dit exposé gaat hij al vertellende verklaren en bewijzen, telkens verhalen als toelichting gebruikende.

Als we goed opletten, zegt hij, is er een duidelijk verschil te hooren in de diverse manieren, waarop de dieren hun ongearticuleerde klanken uiten. Als een kat op den staart getrapt wordt, miauwt hij heel anders dan wanneer hij de kamerdeur open hebben wil. Een hond blaft anders, wanneer zijn baas thuis komt, dan als hij honger heeft of bang is. Al die nuancen, welke het ongeoefende menschelijke oor in den regel ontgaan, onderscheiden de dieren zèlf heel nauwkeurig. En al de bewoners van bosch en hei toonen telkens door hun handelwijzen, dat ze de beteekenis van elke geuite kreet zeer goed en onmiddellijk verstaan.

Maar, zooals de bij elkaar staande honden al bewezen, hebben de dieren bovendien de beschikking over communicatiemiddelen, welke wezen en omvang en kracht voor den mensch nóg moeilijker te vatten is dan de klanknuance van den kreet. Een dier, dat angstig is of hongerig of tevreden, schijnt een bepaald soort atmosfeer om zich te hebben en een zekere onnaspeurbare luchttrilling te verspreiden, welke de mede-dieren in zijn nabijheid, of zelfs op grooten afstand soms, aanstonds en nauwkeurig waarnemen. Indien ons dit ongelooflijk mocht voorkomen, dan moeten we, zegt Long, er eens aan denken, dat die onzichtbare gevoels-overdracht ook soms aanwezig is en werkt tusschen mensch en mensch. Er zijn lieden, in wier nabijheid men zich aanstonds op z'n gemak gevoelt en anderen, jegens wie men dadelijk een onomschrijfbaar antipathie heeft, nog zonder één woord gewisseld te hebben. Bij een paniek werkt de verbijstering als een schier tastbare besmetting, welke het eene individu mededeelt aan het andere en dat wel zonder woorden. Dieren, die veel meer dan menschen openstaan voor allerlei natuurlijke invloeden, ondergaan den invloed van mensch of mede-dier in veel heviger mate. Iedereen kent wel deze of gene uit zijn omgeving voor wie de anders zoo „makke" hond dadelijk de tanden ontbloomt, zonder dat de man maar één teeken van onwelwillendheid heeft gegeven. En ter anderzijde zijn er mannen en vrouwen, die alleen al met hun stilzwijgende aanwezigheid een kalmeerende invloed oefenen op een zenuwachtig paard of een woedende kat.

Uit zulke en talrijke in de bosschen opge-

¹⁾ Titel van deel VIII. ²⁾ Titel van deel III.

dane ervaringen leidt Long af, dat de gevoelens van het eene dierlijke individu zich onzichtbaar mededeelen aan het andere.

Om dit nog nader te bewijzen, wijst de schrijver op den invloed, welken naar wij weten bijna elk mensch kan oefenen met zijn oogen. Er ligt iemand te slapen op de divan. Kijk hem een poosje strak aan en ge zult bemerken, dat hij onder uw blik onrustig wordt en wellicht spoedig zal ontwaken. Herinner u het verhaal van de slang, die het muschje met den blik fascineert, zoodat het wilcoos zijn prooi wordt en als 't ware in den geopenden muil valt van zijn vraatzuchtige belager.

Is dit telepathie? Best mogelijk, maar, hoe men 't ook noemt, de feiten zijn er en Long roept zijn ervaringen te hulp om te bewijzen, dat het dier met het oog spreekt en dat het aangekeken dier het kijken voelt en er op reageert.

Dat er een, weliswaar onzichtbare, maar daarom niet minder reële „trilling van de atmosfeer” moet bestaan, welke berichten overbrengt van dier tot dier, bewijst de schrijver met het verhaal van de slang. Ieder dier heeft een eigen geur, ook de slang. Maar een gevangen slang verspreidt, bij haar weede om zich te bevrijden, die geur veel intenser. Haar gemoedsbeweging deelt zich dadelijk aan de atmosfeer mede en in de angst- en woede-toestand toevalligerwijze zoo duidelijk, dat het voor den mensch goed merkbaar wordt. Is het niet mogelijk, dat er soortgelijke en dan voor ons onmerkbare invloeden van de dieren uitgaan door bemiddeling o.m. van den geur, als er een andere gemoedsbeweging aanwezig is? Sterker: is het zelfs niet waarschijnlijk?

Chumfo noemt Long het „opperzintuig”, dat b.v. nog een rol speelt bij minder vercultuurde menschen, o.a. bij de inboorlingen in Afrika. Chumfo is dat zintuig, door middel waarvan mensch of dier kennis krijgt van iets, dat hij met zijn andere zintuigen niet waarnemen kan, dat er tóch is, maar op een afstand, al naderende en waartegen hij gewaarschuwd wordt door het „aanvoelen”. Indien het juist is — en dat is het — dat zonder woorden het eene individu „iets” tot het andere zeggen kan, dan is het niet zoo bijster wonderlijk, dat zulke berichten ook een bepaalden afstand overwinnen kunnen, zoowel in den tijd als in de ruimte. Er zijn tal van honden, die „voelen”, dat aansfonds of straks hun baas zal thuiskomen; ze wachten hem op den weg of bij de deur reeds op; weten, op een geheimzinnige wijze gewaarschuwd, dat de meester onderweg is. Eenzelfde „gevoel” zegt sommigen Afrikaanschen inboorlingen, dat op een bepaald moment een vreemdeling hun grondgebied heeft betreden. Dieren, welke Long zoodanig besloep, dat ze hem onmogelijk zien konden of ruiken, gaven bij zijn nadering tóch teekenen van ongerustheid. Jagers, die dagenlang met het geweer in de hand op de tijger-

jacht waren, zagen, hoe ze ook zochten, geen enkel roofdier; zoodra ze evenwel zonder geweer op weg gingen en zonder het voornemen, te jagen, liepen ze de dieren als 't ware tegen het lijf.

Long concludeert uit dit alles en uit nog tientallen andere feiten, dat dieren door 't een of andere „zesde zintuig” weten, wat er op 'n tijdstip boven hun kop hangt. Natuurlijk niet, zooals een mensch iets weet, maar vaag en als een zeker onbestemd „gevoelen”. Doch dat is voldoende om hen te waarschuwen.

Een voorwerp, dat in beweging is, trekt dadelijk de aandacht van het dier. Al wat „leeft”, wekt in hooge mate de nieuwsgierigheid van een beest op. Als een mensch zich maar onweeglijk weet te houden, gaan vaak de scherpziende dieren hem achteloos voorbij. Maar zoodra beweegt hij zich, of hij heeft zich verraden. Niet — en dit is het eigenaardige — allereerst omdat het dier den mensch ziet of hem ruikt, (dat alles mogelijk ook) maar omdat het een zekere gewaarwording van hem krijgt door middel van de luchttrillingen, welke het aandoen en die de mensch alleen daarom van andere individuen niet ervaart, omdat hij er ongevoelig voor is geworden.

Dieren schijnen elkaar heel goed te verstaan en te begrijpen, is Long's conclusie. Niet slechts begrijpt het eene hert het andere, maar het schaap verstaat den eend, de kraai begrijpt den wolf. Op zekeren dag had Long wilde eenden beslopen. Een hert, dat toevallig in de buurt was, zag hem, sloeg alarm en waarschuwde, door de intonatie van zijn stem alleen, de eenden, die geen seconde aarzelden om te vluchten.

Wanneer we in een vluchtig artikel de hoofdgedachten uit dit lezenswaardige boek van den Amerikaanschen dierenvriend navertellen, dan lijken ze mogelijk wat onaannemelijk. Maar dat onaannemelijke verdwijnt, wanneer men het werkje zelf leest en zodoende de hier geabstraheerde gedachten van alle zijden toegelicht ziet met onloochenbare feiten en bewijzen. Long heeft niet eerst een hypothese opgesteld en daarvan de bevestiging gezocht in het materiaal, hetwelk hij bijeenbracht. Hij ging precies andersom te werk, trachtte uit al de grootere en kleinere „avonturen en ervaringen” de verklaring te vinden voor het raadsel, dat zich aan hem, den zwerver en zoeker, uiteraard wel heel spoedig en scherp opdrong.

Een vossenmoer werd gevangen en mijlen ver weggevoerd naar een boerderij. De vossenrekel verscheen den volgenden dag op de plek, waar zijn wijfje gevangen zat. Long volgde zijn spoor terug door de sneeuw en ontdekte, dat de vos in rechten lijn kwam van de plaats, waar hij — ver van 't nest — aan 't jagen was op het oogeblik, waarop zijn wijfje heel ergens anders werd gevangen. Hoe wist de rekel, dat de vossenmoer werd gevangen, hoe kwam hij

dit op hetzelfde tijdstip, dat 't gebeurde, te weten? En hoe wist hij in rechten lijn te loopen naar de plaats, waar ze zich een dag daarna bevond? Als dit geval alleen stond, zou het ongelooftwaardig of toevallig kunnen heeten. Maar Long wijst er op, dat dit feit van het „weten op een afstand” verklaarbaar wordt, zoo we aannemen, dat in 't algemeen het dier de beschikking heeft over communicatiemiddelen, welke voor den vercultureerden mensch totaal verloren gingen en voor den wilde bijna.

Men hoort af en toe van iemand, van een moeder bijvoorbeeld, die op een gegeven oogenblik de „ervaring” krijgt, dat haar zoon in een vreemd land of op zee een ongeluk is overkomen. Volgens Long is dit een opduiken van de gave van „kennen” of „weten” bij één individu, welke de dieren alle, zij het de eene soort in meerdere mate dan de andere, bezitten. Natuurlijk laat de schrijver niet na, erop te wijzen, dat de Indianen, die hij leerde kennen, deze voor ons onbegrijpelijke gave in zeker opzicht nog bezitten, al is ze bij hen lang niet zó inhaerend aan hun „natuur” dan aan die der dieren.

Het wil ons voorkomen, dat Long in dit zijn

nieuwe boek in vele opzichten den spijker op den kop slaat. Moge hij hier of daar mistasten in een conclusie, moge hij een enkele maal wat fantaseeren over de „cellen” van een levend lichaam, dan is hij, gelooven we, de plank toch niet zóóver mis als velen mogelijk zullen denken. Het sympathieke van zijn betoog is, dat hij geen theorie opstelt en de pretentie niet wil hebben, op alle vragen het of zelfs maar een antwoord te kunnen vinden. Hij zegt nergens, dat 't zoo zijn moet als hij beweert; hij neemt immer die gepaste bescheidenheid in acht, welke zijn lezers te meer prikkelt, over zijn woorden na te denken en ze geloof te schenken. Maar Long's boek is er niet alleen een, waarover men nadenkt, maar men geniet er ook van omdat het zoo heerlijk onwetenschappelijk, beter, zoo a-wetenschappelijk is opgezet. Van de eene geschiedenis voert de schrijver ons naar de andere en al die historietjes glijden als filmpjes voorbij, vol van kleur en leven. En al pratende wijst de auteur ons nu eens op dit, dan weer op een ander feitje, waarop we toch vooral letten moeten, zoo we een antwoord willen ontvangen op de vraag welke hem bezig hield: Hoe spreken de dieren?

De Gorcumsche Martelaren door Mr. J. A. H. J. S. Bruins Slot

„Dat is het bevel van Lumey, op mijn eer”.

Het verbluffende van wonderen is, dat ze gebeuren.

„De geschiedenis van Neerlands verlossing in 1572 verdient een plaats onder de wonderverhalen”, schreef reeds Robert Fruin, overigens een man, die aan het wonder in de historie niet *veel ruimte van bestaan liet*.

De inneming van den Briel door de Watergeuzen op 1 April 1572, die door een groot deel *van ons volk — blijkens een vanwege de Antirevolutionaire Partij verspreide plaat —* wordt aangemerkt als de „Libertatis primitiae”, het begin van onze geestelijke en staatkundige vrijheid, is dus een wonder geweest.

Dat het op die manier gebeuren moest, had niemand gedacht. Noch Alva, die de inneming van den Briel met een minachtend „No es nada”: „Dit heeft niets te beteekenen”, begroette, noch Prins Willem, noch diens broeder Graaf Lodewijk, die op het hooren der tijding driftig zijn hoed op den grond wierp en de Watergeuzen uitmaakte voor „zotten”, hadden aan het „bevel van Lumey” beteekenis van zulke verstrekkende gevolgen toegekend.

Dat die gevolgen nochtans kwamen, is het wonder.

„Het bevel van Lumey” is dus een van die in de historie wel meer voorkomende kromme stokken, waarmede niettemin een rechte slag geslagen is.

Geen wonder is het echter, dat met dezen krommen stok ook wel eens gemeene slagen toegebracht zijn.

Daarover gaat het in het volgende.

De Protestantsche traditie is den Watergeuzen welwillend gezind.

Hun daden worden veridealiseerd.

Hun in wezen goddelooze leuze: „Liever Turksch dan Paapsch”, critiekloos aanvaard vaak.

't Liefst ziet men in hen zeehelden, waardige voorloopers van De Ruyter en Tromp. Dezelfde dichter, die met zijn „In een blauw geruiten kiel” aan de Vaderlandsche Jeugd het beeld van een De Ruyter in het hart prentte, heeft met zijn „In naam van Oranje doe open de poort” voor altijd het hart van de Nederlandsche jongens gestolen ten gunste van de Watergeuzen.

Doch op die wijze krijgen zij een beeld lief, dat met de werkelijkheid geenszins klopt.

De Watergeuzen waren geen zeehelden, het waren zeeschuimers, kapers, die op schobberdebonk de zee afvoeren. Niet de strijd, doch de zeeroof, in het allergunstigste geval de kaapvaart, was hun doel.

Veel minder kan men de Watergeuzen beschouwen als geloofshelden, als martelaren der Reformatie. Wel waren ze voor 't overgrootste deel slachtoffers van de politiek van Philips II,